

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy Davida Uhlíře, soudkyně zpravodajky Kateřiny Šimáčkové a soudce Tomáše Lichovníka o ústavní stížnosti stěžovatele **V. B.**, zastoupeného Mgr. Václavem Strouhalem, advokátem se sídlem Přátelství 1960, Písek, proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 15. 2. 2016 č. j. 32 Co 17/2016-171 a proti rozsudku Okresního soudu v Berouně ze dne 30. 9. 2015 č. j. 25 P 53/2015-124, za účasti Krajského soudu v Praze a Okresního soudu v Berouně, jako účastníků řízení, a Úřadu práce České republiky – Krajské pobočky v Příbrami – kontaktního pracoviště Beroun, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

- I. Rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 15. 2. 2016 č. j. 32 Co 17/2016-171 a rozsudkem Okresního soudu v Berouně ze dne 30. 9. 2015 č. j. 25 P 53/2015-124 bylo porušeno základní právo stěžovatele na ochranu rodičovské výchovy a péče zaručené čl. 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a jeho základní právo vlastnit majetek zaručené čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.**
- II. Rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 15. 2. 2016 č. j. 32 Co 17/2016-171 a rozsudek Okresního soudu v Berouně ze dne 30. 9. 2015 č. j. 25 P 53/2015-124 se proto ruší.**

Odůvodnění:

I. Předchozí průběh řízení

1. V listopadu 2008 se stěžovateli narodila dcera. V březnu 2012 soud schválil dohodu stěžovatele a matky nezletilé o svěřeni nezletilé do péče její matky. O tři roky později, v březnu 2015, matka nezletilé zemřela a soud předběžným opatřením a následně i rozsudkem svěřil nezletilou do pěstounské péče jejího zletilého polorodého bratra. K tomuto opatření soud pristoupil zejména vzhledem k tomu, že se nezletilá se stěžovatelem před smrtí matky vídala jen v malém rozsahu a jeho rodinu neznala. Postupně však došlo k výraznému zvýšení styku stěžovatele s nezletilou, od září 2015 již nezletilá u stěžovatele trvale žila a v místě jeho trvalého bydliště docházela do školy. K návrhu stěžovatele ze dne 31. 8. 2015 proto soud rozsudkem, který nabyl právní moci dne 25. 10. 2015, nezletilou svěřil do jeho péče.

2. Po dobu, kdy byla nezletilá v pěstounské péči svého bratra, měla nárok na příspěvek na úhradu potřeb ve výši 5 550 Kč měsíčně, který byl vedlejším účastníkem vyplácen k rukám pěstouna. Dle § 961 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen

„občanský zákoník“), se proto vedlejší účastník u soudu domáhal stanovení výživného stěžovateli. Stěžovatel měl za to, že výživné na něm nelze vzhledem k rozsahu jeho osobní péče o nezletilou, míře, v jaké se finančně podílel na zajišťování jejích potřeb, a k jeho majetkovým poměrům spravedlivě požadovat.

3. O návrhu vedlejšího účastníka rozhodl Okresní soud v Berouně (dále jen „okresní soud“) rozsudkem ze dne 30. 9. 2015 č. j. 25 P 53/2015-124 tak, že určil, že stěžovatel byl ode dne, kdy byla nezletilá svěřena do pěstounské péče svého bratra, povinen přispívat na výživu nezletilé částkou 1 500 Kč měsíčně k rukám úřadu práce příslušného k výplatě příspěvku na úhradu potřeb nezletilé. V odůvodnění svého rozhodnutí okresní soud konstatoval, že vedlejšímu účastníku vzniklo právo, aby mu stěžovatel hradil výživné, přímo ze zákona, námitky stěžovatele (stran širokého rozsahu osobní péče o nezletilou a hrazení jejích potřeb) proto považoval za irelevantní. Při stanovení výše výživného soud přesto zohlednil, že stěžovatel skutečně o nezletilou od jara 2015 v čím dál větší míře osobně pečoval a poskytoval jí nadstandardní finanční plnění. Částku 1 500 Kč měsíčně, vyměřenou „na samé spodní hranici v úvahu přicházejících kritérií“, označil za odpovídající na straně jedné potřebám nezletilé, které stěžovatel navíc osobní péčí a dalším plněním dostatečně saturoval, a na straně druhé výdělkovým možností a schopnostem stěžovatele. Tomu pak nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení, neboť postup vedlejšího účastníka při uplatnění jeho nároku označil za zcela *lege artis*.

4. Proti tomuto rozsudku podal stěžovatel odvolání. To bylo rozsudkem Krajského soudu v Praze (dále jen „krajský soud“) ze dne 15. 2. 2016 č. j. 32 Co 17/2016-171 fakticky zamítnuto, když krajský soud změnil rozhodnutí prvostupňového soudu tak, že navýšil dlužnou částku na výživném do okamžiku pravomocného svěřeni nezletilé do péče stěžovatele. V odůvodnění svého rozhodnutí označil rozhodnutí prvostupňového soudu za dostatečně odůvodněné, a tudíž přezkoumatelné. Dále konstatoval, že okresní soud správně a dostatečně zjistil skutkový stav a věc správně posoudil i po právní stránce. Krajský soud zejména zdůraznil, že okamžikem svěřeni do pěstounské péče a přiznání příspěvku na úhradu potřeb přešlo právo nezletilé na výživné proti otci na stát; od toho okamžiku byl tedy z titulu výživného oprávněným stát a ve vztahu k uplatněnému nároku jsou relevantní pouze platby, které stát (úřad práce) obdržel. Byť se tedy otec alespoň zčásti na úhradě potřeb nezletilé podílel (a to jak finančně, tak osobní péčí), neuspokojoval tím nárok státu vyplývající z ustanovení § 961 odst. 2 občanského zákoníku. Z hlediska tohoto ustanovení je dle krajského soudu pro posouzení oprávněnosti nároku úřadu práce relevantní pouze to, že vyživovací povinnost rodičů k nezletilému dítěti stále trvá a že dítěti náleží příspěvek na úhradu potřeb podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Otcem namítané plnění tedy nebylo možné zohlednit při rozhodování o návrhu úřadu práce na stanovení výživného. Nepřisvědčil ani stěžovatelově námitce o rozporu s dobrými mravy, s tím, že v daném případě přešlo právo dítěte na výživné na stát, zatímco v případě, kdy je dítě v péči jednoho z rodičů a je rozhodováno o vyživovací povinnosti druhého rodiče, je výživné nárokem dítěte. V takovém případě je pak zohledňováno, jak výživným povinný rodič svoji vyživovací povinnost k dítěti plnil, tj. zda se na uspokojování potřeb dítěte podílel finančně, příp. zda formou osobní péče svoji povinnost zcela nebo zčásti splnil. V posuzovaném případě však otec osobní péčí, příp. finanční úhradou ve prospěch nezletilé nárok státu neuspokojoval. Dle krajského soudu proto nelze považovat za rozporné s dobrými mravy, je-li státu přiznáno požadované plnění, které mu ze zákona přísluší.

5. Stěžovatel napadl rozsudky okresního i krajského soudu ústavní stížností

II. Argumentace stran

6. Stěžovatel má za to, že vydáním napadených rozhodnutí byla porušena jeho práva zaručená čl. 1, čl. 2 odst. 1 a 3 a čl. 90 Ústavy České republiky, čl. 2 odst. 2, čl. 32 odst. 1 a 4, čl. 36 odst. 1 a čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a také čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Dále má za to, že napadená rozhodnutí porušují i čl. 3 odst. 1, čl. 18 odst. 1 a čl. 27 odst. 1 a 2 Úmluvy o právech dítěte, vyhlášené pod č. 104/1991 Sb. Porušení těchto práv spatřuje v tom, že: 1) byl rozhodnutím soudů zavázán ke dvojímu plnění, neboť o jeho povinnosti přispívat na výživu nezletilé k rukám vedlejšího účastníka soudy rozhodly navzdory tomu, že svou vyživovací povinnost plnil osobní péčí přinejmenším od června 2015, kdy o nezletilou začal fakticky pečovat, a po celou dobu, kdy byla nezletilá v pěstounské péči svého bratra, se výrazně finančně podílel na zajištění jejích potřeb; 2) rozhodnutí obou soudů jsou nedostatečně odůvodněná.

7. K prvnímu bodu své argumentace stěžovatel zejména uvádí, že o nezletilou osobně pečoval v březnu 3 dny, v dubnu 8 dní a v květnu 12 dní, od června o ni pečoval téměř neustále (v červnu 21 dní, v červenci 19 dní, v srpnu 25 dní), s výjimkou dnů, kdy navštěvovala své polorodé sourozence svěřené jejímu bratrovi, a od září u něj nezletilá již trvale žila. I mimo dny, kdy o nezletilou osobně pečoval, stěžovatel finančně přispíval na úhradu jejích potřeb - zejména nezletilé zařídil samostatný dětský pokoj, uhradil náklady na školku v přírodě, kurz plavání se školkou, stravu ve školce či školní pomůcky. Na tyto výdaje stěžovateli bratr nezletilé (pěstoun), který ji měl v té době v péči, nijak nepřispíval. Vedlejší účastník nekontroloval plnění povinností ze strany bratra nezletilé (pěstouna) a nepožadoval na něm vrácení části vyplaceného příspěvku na úhradu potřeb nezletilé, kterou pěstoun za tímto účelem nevyužil. Místo toho formulářovou žalobou vymáhal náhradu části vyplacených prostředků po stěžovateli, a to aniž by jej předem kontaktoval za účelem smírného řešení a předešel tím zbytečným soudním nákladům. Vedlejší účastník tak navíc postupoval za situace, kdy nezletilá byla de facto svěřena nikoliv do péče pěstounské, ale do péče jiné osoby dle § 953 občanského zákoníku.

8. K druhému bodu argumentace pak stěžovatel uvádí, že rozhodnutí okresního soudu je nedostatečně odůvodněné a tudíž nepřezkoumatelné, neboť se zde konstatuje, že výživné je stanoveno na samé spodní hranici, aniž by však bylo jakkoliv odůvodněno, jak soud ke stanovení spodní hranice ve výši 1 500 Kč dospěl. V této souvislosti stěžovatel zejména připomíná, že má vyživovací povinnost ke svým dvěma dcerám, z nichž jedna je těžce tělesně postižená, a ke své manželce, která nemá vlastní příjem a celodenně pečuje o postiženou dceru. Dále se ani okresní ani krajský soud v odůvodnění svých rozhodnutí nevypořádaly s jeho námitkou, že uložení povinnosti hradit výživné vedlejšímu účastníkovi je v rozporu s dobrými mravy. Nezohlednily ani to, že mu byla uložena povinnost nahradit náklady řízení, kterému však šlo předejít, kdyby jej vedlejší účastník předem kontaktoval.

9. K výzvě Ústavního soudu se k ústavní stížnosti vyjádřily Krajský soud v Praze a Okresní soud v Berouně, jako účastníci řízení, a Úřad práce České republiky – Krajská pobočka v Příbrami – kontaktní pracoviště Beroun, jako vedlejší účastník řízení.

10. Krajský soud ve svém vyjádření uvedl, že stěžovatel v ústavní stížnosti jen opakuje námitky obsažené v odvolání, se kterými se soud již dostatečně vypořádal, pročež odkázal na odůvodnění svého rozhodnutí.

11. Okresní soud ve svém vyjádření zdůraznil, že nezletilá byla svěřena do pěstounské péče, a právo na výživné proto přešlo stát. Pokud tedy v době, kdy byla nezletilá v pěstounské péči, stěžovatel uspokojoval její potřeby, jednalo se o jeho soukromou iniciativu. Vzhledem k tomu, že pěstoun měl dostatek finančních prostředků, včetně dávek státní sociální podpory, k zajištění péče o nezletilou, neexistoval důvod, aby další prostředky vynakládal stěžovatel. Činil-li tak, nesejmulo to z něj povinnost přispívat na výživu nezletilé státu, přesto k tomu soud při stanovení výše výživného přihlédl. Co se týče nákladů řízení, okresní soud konstatoval, že neexistoval důvod, aby byla jejich náhrada přiznána kterémukoliv z účastníků. V závěru svého vyjádření okresní soud navrhl ústavní stížnost zamítnout.

12. Příslušný úřad práce konstatoval, že nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte má nezletilé nezaopatřené dítě svěřené do pěstounské péče, přičemž tento příspěvek se vyplácí pečující osobě; náleží-li dítěti tento příspěvek, přechází jeho nárok na výživné od rodičů na stát. Úřad práce tedy postupoval v souladu se zákonem, uplatnil-li tento nárok u soudu. Námitky týkající se absence mimosoudní komunikace se stěžovatelem pak vedlejší účastník označil za nepatřičné.

13. S ohledem na skutečnost, že vyjádření účastníků řízení neobsahovalo argumentaci nad rámec té, která byla obsažena již v jejich rozhodnutích, nebyla tato vyjádření stěžovateli zasílána k replice.

14. K posouzení stěžovatelovy stížnosti si Ústavní soud vyžádal také spis sp. zn. 25 P 53/2015. Z tohoto spisu bylo zjištěno, že v řízení, jež vyústilo ve svěřeni nezletilé do pěstounské péče jejího polorodého bratra, nebyli polorodý bratr nezletilé ani stěžovatel právně zastoupeni, že oba před soudem vyjádřili souhlas s tím, aby nezletilá byla v péči svého polorodého bratra (l. č. 56), a že situace obou rodin byla tíživá. Opatrovnice nezletilé soudu navrhla, aby nezletilou svěřil do péče pěstounské (dtto). Rozhodnutí soudu o svěřeni nezletilé do pěstounské péče jejího polorodého bratra nabylo právní moci dne 30. 5. 2015. Návrh Úřadu práce na stanovení výživného stěžovateli byl soudem doručen dne 15. 7. 2015.

III. Hodnocení Ústavního soudu

15. Ústavní stížnost je důvodná.

16. Ústavní soud, obdobně jako Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“), ve své rozhodovací praxi opakovaně zdůrazňuje význam práva na rodinný život

zaručeného obecně v čl. 10 odst. 2 Listiny a čl. 8 Úmluvy, jehož základním prvkem je soužití rodičů a dětí. Právě v jeho rámci se má uskutečňovat péče o děti a jejich výchova ze strany rodičů, na což mají jak děti, tak i rodiče právo podle čl. 32 odst. 4 Listiny [srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 838/07 ze dne 10. 10. 2007 (N 157/47 SbNU 53) či nálezy Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 3363/10 ze dne 13. 7. 2011 (N 131/62 SbNU 59); všechna citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>]. Vazba mezi rodičem a dítětem představuje nejpřirozenější lidskou vazbu a jeden z prvořadých předpokladů lidského vývoje [nálezy sp. zn. IV. ÚS 2244/09 ze dne 20. 7. 2010 (N 146/58 SbNU 227), bod 43].

17. Ústavněprávní základ ochrany rodiny a rodičovství je obsažen v čl. 32 Listiny. Konkrétně pak čl. 32 odst. 4 Listiny garantuje rodičům právo pečovat a vychovávat děti a naopak dětem zajišťuje právo na rodičovskou výchovu a péči. Systematické zařazení tohoto práva do kategorie práv hospodářských a sociálních se nutně musí odrazit v interpretaci tohoto práva, a to nikoliv jako práva rodičů a dítěte na to, aby státní moc nezasahovala do rodinné péče, nýbrž práva na to, aby takové péči státní moc poskytovala specifickou ochranu. Článek 32 odst. 5 Listiny proto zdůrazňuje pozitivní závazky státu, které plynou i z práva na respektování rodinného života podle čl. 8 evropské Úmluvy. Podle judikatury ESLP má obecně stát jednat tak, aby se mohlo rodinné pouto mezi rodiči a dětmi rozvíjet (např. rozsudek ESLP ve věci Gnahoré proti Francii ze dne 19. září 2000 č. 40031/98, § 51, rozsudek velkého senátu ESLP ve věci Neulinger a Shuruk proti Švýcarsku ze dne 6. července 2010 č. 41615/07, § 140).

18. Je tedy právem dítěte i rodiče pečujícího o dítě, aby stát této péči poskytoval zvláštní ochranu [viz např. nálezy sp. zn. IV. ÚS 257/05 ze dne 26. 1. 2006 (N 26/40 SbNU 211)], a to mj. prostřednictvím opatrovnického soudnictví. Jedním z hlavních úkolů opatrovnických soudů přitom je chránit ohrožené děti, pokud možno při zachování jejich původní rodiny, příp. přispívat k obnově narušených vztahů v takové rodině.

19. Dle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být hlavním vodítkem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány, zájem dítěte. Zpravidla lze presumovat, že právě rodiče nejlépe znají zájmy svého dítěte a svými rozhodnutími zájem dítěte hájí. Státní zásah do vztahů mezi rodiči a dětmi odůvodněný zájmem dítěte musí být tedy co nejzdrženlivější. Rodičovská odpovědnost jako ústavně konformně vyložený pojem podústavního práva je výsostný vztah mezi rodiči a dětmi, tvořený nejen právy a povinnostmi, ale také dalšími aspekty z mimoprávní oblasti, jako jsou citový vztah, morální autorita a příklad rodičů. Účelem rodičovské zodpovědnosti je ochrana dítěte a jeho práv na straně jedné a poskytnutí svobodného prostoru rodiči pro realizaci jeho rodičovství na straně druhé, ovšem v souladu s nejlepšími zájmy dítěte a jeho blahem.

20. Ústavní soud má s ohledem na výše uvedené za to, že **základem rodinných vazeb je tradičně pouto pokrevního příbuzenství mezi členy rodiny; péče o děti se tak uskutečňuje primárně v rámci biologické rodiny** (nálezy sp. zn. II. ÚS 568/06 ze dne 20. 2. 2007; N 33/44 SbNU 399). **Instytut náhradní rodinné péče, jehož účelem je zejména výkon osobní péče o dítě člověkem odlišným od rodiče, tak musí být**

pojmově pojímán jako subsidiární k péči vlastních rodičů. Svěření dítěte do péče jiné osoby však musí mít přednost před péčí nerodinnou, zajišťovanou v ústavech nebo v jiných zařízeních ústavního typu (srov. § 953 občanského zákoníku).

21. Rozhodující orgány by tedy měly postupovat tak, aby se prioritně zabývaly možnostmi ponechání či návratu dítěte do péče jeho biologických rodičů, což je také zdůrazňováno v judikatuře ESLP (např. rozsudek ESLP ve věci Wallová a Walla proti České republice ze dne 26. října 2006, č. 23848/04, rozsudek ESLP ve věci Keegan proti Irsku ze dne 26. května 1994 č. 16969/90 či rozsudek ESLP ve věci C. proti Finsku ze dne 9. května 2006 č. 18249/02).

22. V této souvislosti Ústavní soud připomíná, že obecný soud je povinen vykládat podústavní právo způsobem, který je v souladu s Ústavou (ústavně konformní výklad) a umožňuje účinnou ochranu základních práv účastníků řízení. Je třeba při tom vycházet z účelu zákonné úpravy a principů ústavních východisek právní úpravy. Pokud tedy jde o soudní výklad a aplikaci zákonů, které regulují či zasahují do vztahů mezi rodiči a dětmi, je vždy třeba sledovat, zda nevybočují z rámce účelu stanoveného čl. 10 odst. 2 a čl. 32 odst. 4 Listiny, a postupovat tak, aby v každém jednotlivém případě mohl být primárně zohledněn zájem dítěte v souladu s čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte (viz bod 19). Kromě toho považuje Ústavní soud za samozřejmé a určující pro nalézání práva, že je vždy nezbytné vycházet z individuálních okolností každého jednotlivého případu, které jsou založeny na skutkových zjištěních.

23. V nyní projednávaném případě přitom vyložené ústavněprávní principy dodrženy nebyly a napadenými rozhodnutími došlo k porušení dále uvedených ústavně zaručených práv stěžovatele, v důsledku čehož došlo i k zásahu do práv a zájmu dítěte.

24. Důvodem pro kasační zásah Ústavního soudu je tak především skutečnost, že obecné soudy vydaly rozhodnutí, která překračují smysl a účel zákonných ustanovení o výživném na dítě svěřené do pěstounské péče, kterému vznikl nárok na příspěvek na úhradu potřeb, jenž je vyplácen jeho pěstounovi. Prvotním smyslem soudem interpretované rodinně právní zákonné úpravy je zajistit naplnění zájmu a potřeb dítěte; jedná se tedy o otázku, která je ze své podstaty založena na fakticitě, nikoli na "pouhé" právní stránce. V projednávaném případě nebylo sporu o tom, že - jak konstatoval sám okresní soud - stěžovatel potřeby své dcery dostatečně saturoval osobní péčí a poskytoval jí dostatečné materiální podmínky; prvotní smysl zákona byl tedy naplněn. Nepřihlížet k tomu by bylo v rozporu s reálným dějem, konstruováním fikce, k čemuž však není žádného rozumného důvodu. **Stěžovateli jako otci dítěte nelze v žádném případě klást k tíži jeho legitimní snahu jednat v zájmu dítěte a – v situaci, kdy bylo svěřeno do pěstounské péče - o ně osobně pečovat tak, aby vytvořil co nejlepší podmínky pro jeho převzetí do své osobní péče.** Bylo proto na soudech, aby jej svým rozhodováním podporovaly a tak vedly účastníky k znovunavrácení dítěte do jeho rodinného zázemí, které bývá zpravidla pro vývoj dítěte nejlepší. Opačný přístup by znamenal popření stěžovatelova práva pečovat a vychovávat své dítě, které mu zaručuje čl. 32 odst. 4 Listiny.

25. V dané věci nebylo před soudy sporu o tom, že rozsah stěžovatelovy osobní péče o dceru se po dobu, kdy byla svěřena do pěstounské péče, postupně zvyšoval. Od června 2015 o ni stěžovatel pečoval po většinu času a od září 2015 u něj nezletilá již trvale žila.

Přesto bylo stěžovateli napadenými rozsudky uloženo, aby platil příslušnému úřadu práce výživné ve výši 1 500 Kč měsíčně až do 25. 10. 2015, kdy mu byla dcera pravomocně svěřena do péče. Ačkoliv tedy bylo v zájmu dítěte, aby se co nejdříve po smrti matky dostalo do péče svého otce, stěžovateli coby otci byla navzdory jeho osobní péči uložena povinnost hradit výživné státu. Tu nelze za daných okolností vnímat jinak než jako finanční postih za to, že stěžovatel fakticky vykonával péči o dítě včetně jeho materiálního zabezpečení namísto pěstouna, kterému stát vyplácel příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Tím však vzniká nepřijatelná situace, ve které je biologický rodič buď odrazován od osobní péče o své dítě, které bylo svěřeno pěstounovi placenému státem, anebo finančně postihován za to, že o dítě pečoval.

26. To, že stěžovatel je nucen poskytovat finanční plnění státu z titulu své vyživovací povinnosti k dítěti, kterou však již ve skutečnosti zcela či zčásti splnil osobní péčí, tak zasahuje i do jeho majetkových práv. Ústavní soud přitom neopomíná, že účelem dotčených zákonných ustanovení je též ochrana veřejných finančních prostředků, ze kterých úřad práce vyplácí pečujícím osobám, v tomto případě pěstounovi, příspěvek na úhradu potřeb dítěte. Tohoto legitimního cíle však lze dosáhnout alternativními prostředky, resp. bez omezení základních práv, která ústavní pořádek rodičům zaručuje. V úvahu přichází zejména kontrola použití poskytnutých veřejných prostředků, tedy ověření, zda příspěvek vyplacený pěstounovi byl použit na úhradu potřeb dítěte, případně vymáhání příspěvku poskytnutého neprávem nebo v nesprávné výši podle § 47z zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Při zvážení všech relevantních okolností pak i případné upozadění role státu jako oprávněného z titulu výživného pro nezletilé dítě nepředstavuje vybočení ze zásad spravedlivého procesu.

27. V namítaném řízení obecné soudy s poukazem na nárok státu vyplývající z ustanovení § 961 odst. 2 občanského zákoníku dospěly k závěru, že pro stanovení výživného je rozhodující právní, a nikoliv faktický stav. Jinak řečeno konstatovaly, že stěžovatelovo dobrovolné osobní a finanční plnění vůči dceři nelze zohlednit při rozhodování o návrhu úřadu práce na stanovení výživného (přestože k němu posléze přihlédly při určování výše výživného). Takový výklad však znamená porušení čl. 4 odst. 4 Listiny, podle kterého při používání ustanovení o mezích základních práv a svobod musí být šetřeno jejich podstaty a smyslu, a v konečném důsledku nerespektuje nejlepší zájem dítěte, spočívající v ochraně či znovuobnovení jeho rodinného zázemí.

28. Závěry, k nimž soudy v napadených rozhodnutích dospěly, tedy vybočují z účelu sledovaného čl. 32 odst. 4 Listiny, jak byl shora vyložen, a porušují základní právo stěžovatele podle tohoto ustanovení. **Tím, že obecné soudy nevezaly při výkladu zákona dostatečně v potaz rozsah osobní péče stěžovatele ve vztahu k jeho nezletilému dítěti v době, kdy bylo formálně svěřeno do pěstounské péče, a uložily stěžovateli povinnost hradit výživné státu za celou tuto dobu, nepřiměřeně zasáhly také do jeho majetkové sféry.** Ústavní soud, který není vázán odůvodněním podaného návrhu (viz např. nález sp. zn. III. ÚS 2645/11 ze dne 12. 9. 2013, bod 8), proto uzavřel, že v projednávaném případě došlo i k porušení stěžovatelova práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny.

29. Ze shora uvedeného vyplývá, že rozsudkem Krajského soudu v Praze ze dne 15. 2. 2016 č. j. 32 Co 17/2016-171 a rozsudkem Okresního soudu v Berouně ze dne 30. 9. 2015 č. j. 25 P 53/2015-124 došlo k porušení práv stěžovatele zaručených čl. 32 odst. 4

a čl. 11 odst. 1 Listiny. Ústavní soud proto podané ústavní stížnosti vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil, a to v souladu s § 82 odst. 1 a 3 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů. Ústavní soud rozhodl bez nařízení ústního jednání, neboť od něj nebylo lze očekávat další objasnění věci (§ 44 téhož zákona).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 3. listopadu 2016

David Uhlíř
předseda senátu

Právní věty:

Základem rodinných vazeb je tradičně pouto pokrevního příbuzenství mezi členy rodiny; péče o děti se tak uskutečňuje primárně v rámci biologické rodiny. Institut náhradní rodinné péče, jehož účelem je zejména výkon osobní péče o dítě člověkem odlišným od rodiče, tak musí být pojmově pojímán jako subsidiární k péči vlastních rodičů.

Otcí dítěte nelze klást k tíži jeho legitimní snahu jednat v zájmu dítěte a – v situaci, kdy bylo svěřeno do pěstounské péče - o ně osobně pečovat tak, aby vytvořil co nejlepší podmínky pro jeho převzetí do své osobní péče. Tím, že obecné soudy nevzaly při výkladu zákona dostatečně v potaz rozsah osobní péče stěžovatele ve vztahu k jeho nezletilému dítěti v době, kdy bylo formálně svěřeno do pěstounské péče, a uložily stěžovateli povinnost hradit výživné státu za celou tuto dobu, nepřiměřeně zasáhly také do jeho majetkové sféry, tedy do jeho práva vlastnit majetek podle čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.